

BAJVÍVÁS, MINT ISTENÍTÉLET A KÖZÉPKORI EURÓPÁBAN, AVAGY KÉT LOVAG PÁRBAJA I. KÁROLY FLAMAND GRÓF HALÁLÁNAK OKÁN

BALÁZS ZSOLT

JOG
történet

A HUN-REN-ELTE
Jogtörténeti Kutatócsoport
blogja

A SZERZŐ:

DR. BALÁZS ZSOLT

DOKTORANDUSZ

MISKOLCI EGYETEM ÁLLAM- ÉS
JOGTUDOMÁNYI KAR
JOGTÖRTÉNETI ÉS JOGELMÉLETI
INTÉZET

UTAZO98@GMAIL.COM

2023. október 30.

A középkori Európában a büntető eljárásoknak számos különös színe és sajátossága volt, ideértve a templomi menedékjogot, az állatokkal szemben lefolytatott pereket, a kínvallatást és persze nem utolsó sorban az istenítéleteket.¹

Az istenítéletek fogalmilag tulajdonképpen a nyomozás, a vizsgálat és a bizonyítás különféle módszerei voltak.² Céljuk az isteni igazság felderítése, az anyagi igazság kinyilatkoztatása. Három leggyakoribb formája a tűzpróba, a vízpróba és a bajvívás volt, bár léteztek más változatok is.³

A középkori bajvívás vagy duellum pusztán két fél között lefolytatott harcot, csatározást jelentett. Alapvetően a germán népek hagyományaiból ered, ugyanis a korai

germán társadalmakban elfogadott volt az ököljog alkalmazása, amely együtt járt a vérbosszúval és az időközönkénti családok közötti viszályokkal. Ez az intézmény folyamatosan fejlődött és ezen fejlődés eredménye lett a törvényszéki párbaj.⁴

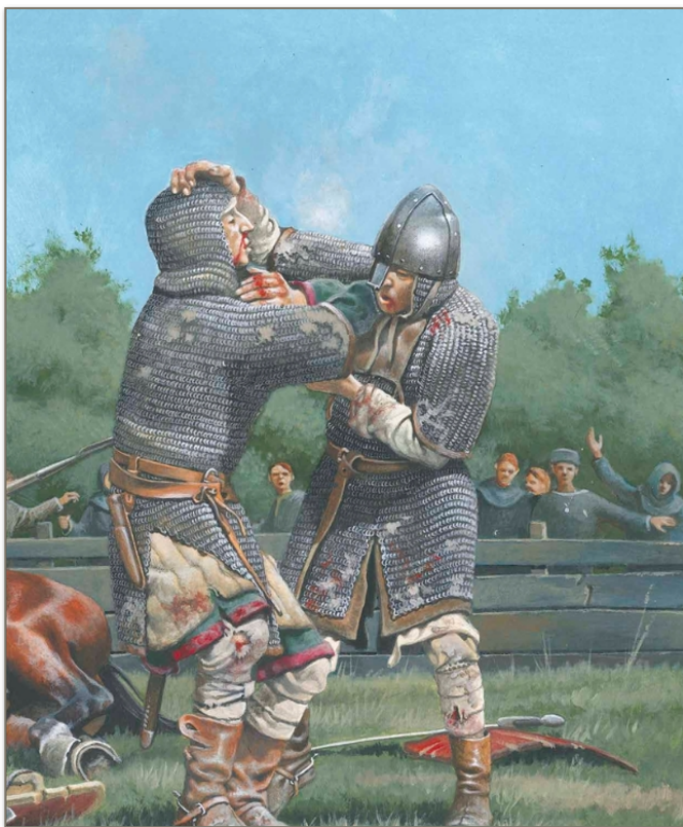
Gyakorlatilag a germán népek szokásjogában a jogi párbaj a VI. század elejétől fogva jelen van mint sűrűn alkalmazott bizonyítási módszer. Igencsak sajátos istenítéleti formának mondható, hiszen a párbaj sikerességében fontos szerepet játszott a fizikai erőnlét, a harci képzettség és tapasztalat, valamint nem utolsó sorban a szerencse. A bajvívás során a felek harcolhattak lóháton vagy gyalogosan, továbbá megküzdhettek halálosnak minősülő fegyverekkel vagy pedig

nem halálos fegyverekkel. Az ilyen küzdelmekben azonban nem mindenki vehetett részt, például II. Ince pápa 1140-ben megtiltotta, hogy egyházi személyek részt vegyenek ilyen párbajokban. Alapvetően nem harcolhattak a fertőző betegek (például leprások), illetve a jobbágyság tagjai nem hívhattak ki szabad státuszú személyeket, ugyanígy nem harcolhattak a gyermekek.⁵

A középkor idején tehát számos párbajra került sor, egészen az arab világtól a feudális Angliáig mindenfelé folytattak párviadalokat. Az egyik ilyen eset a XII. századból, a feudális Flandria területéről különösen figyelemre méltó. 1127. március 2. napján I. Károly flamand gróftól imádkozás közben, egy templomban meggyilkolták, legalábbis erről tudósít *Brugge-i Galbert* pap és krónikás.⁶

Galbert, mint korabeli tudósító beszámol a merénylet lehetséges okairól és annak felelőseiről is. Történeti beszámolójában az *Erembald* klánt nevezi meg, mint felelősöket. A lehetséges okok között felmerült az *Erembald* klán vezetőjének, *Bertulf*nak az unokaöccsei és a rivális klán vezetőjének, *Thancmarnak* a rokonai közötti belviszály, amelynek eredményeként *Bertulf* unokaöccsét, *Borsiardot* súlyosan megbüntették. *Galbert* azonban beszámolójának későbbi részeiben már a bárókat, a nemesség legmagasabb rangú rétegét is bevonja a lehetséges elkövetők körébe.⁷

Galbert krónikájában egyértelműen elhatárolható ez a réteg a lovagoktól, azonban nem tisztázott pontosan, hogy ennek a szűk és kiváltságos körnek tulajdonképpen kik is lehettek a tagjai. *Galbert* ezeket a személyeket időnként báróknak, hercegeknek nevezi. Valószínűleg ide tartozhatott Aalsti-i Baldwin és Ivan, Den-dermonde-i Daniel, Vladsloi Walter, Bethune-i Robert és Roger, Lille várnagya. Talán ez a csoport magában foglalta Woumeni Richardot, Thierryt, Dixmude várnagyát és Wenemart, Ghent várnagyát. A tényleges gyilkosok között lehettek Borsiard udvartartásának lovagjai és más lovagok is, ugyanis az összeesküvők feltehetőleg abban reménykedtek, hogy az *Ermbald* klán lehetséges uralma alatt saját befolyásukat is növelni tudják, illetve a kialakult zavaros

helyzetben a harcok során jelentős zsákmányra és gazdagságra tehetnek szert. A konspirátorok tekintetében a tárgyalt témával kapcsolatban Guy van Steenvord emelhető ki, aki Bertulf egyik unokahúgát vette el feleségül, így rokonságban állt vele és az *Ermbald* klánnal.⁸

A rokoni kapcsolat okán Guy van Steenvordot is meggyanúsították azzal, hogy részt vett a merénylet kitervelésében. Guy tagadta a vádak, azonban egy Herman nevű lovag párbajra hívta az igazság bebizonyítása végett. Az összecsapásra Ypres városa mellett került sor 1127. április 11. napján, egy közeli farmgazdaság területén és széles tömeg kísértéssel figyelemmel a harc kimenetelét. A törvényszéki bajnávásról *Brugge-i*

Galbert krónikája nyújt szintén tanúbizonyságot.

Galbert leírása szerint a viadal a következőképpen zajlott: „a felek között vad és véres összecsapás alakult ki, amelyben először Guy kerekedett felül, kiütve vádlóját a nyeregből. Ezután a földre került Herman könnyedén sebezhetővé vált ellenfele számára, aki pallosával többször lesújtott a földről igencsak nehezen feltápáskodó ellenlábasára. Herman azonban a földről felkelve erő gyűjtött és kardjával súlyos sebet ejtett Guy van Steenvord hatásán. Ezt követően az események a földön folytatódtak kardokkal és pajzsokkal, míg végül a kimerült harcosok fegyvereiket eldobván birkózni és öklözni kezdtek egymással. Itt ismét a vádlott került jobb helyzetbe: földön fekvő kihívójának fejére vaskesztyűjével végzetesnek tűnő csapásokat mért sorozatosan. Azonban a letaglózott Herman erő gyűjtve megragadta ellenfelét annak szeméremtájánál, életveszélyes sebet okozva, aminek következtében az feladta a harcot.”⁹

Végül Guy van Steenvordot veresége folytán bűnösnek találták, így halálra ítélték és felakasztották, súlyos, mondhatni halálos sérülése ellenére. Holttestét pedig közszemlére tették más összekülvőkkel együtt, nyilvánvalóan elrettentés gyanánt.¹⁰

Mindezek alapján a középkori ítélkezés kegyetlennek tűnhet, azonban nem szabad elfelejtenünk, hogy a középkori ember élete is viszontagságos volt. Az éhínségek, a

járványok és a háborúk mindennaposak voltak, így a bizonyításnak és a büntetésnek is jóval szigorúbbnak kellett lenniük, mint napjainkban. A vakszerencsétől vagy az egyén képességeitől függő bizonyítás és a véres büntetések végigkísérték a középkort, csupán évszázadokkal később szűntek meg és váltották fel őket más jogintézmények.

Hivatkozások:

- ¹ THÓT László: Az istenítéletekről [! istenítéletekről] : különös tekintettel hazánkra. In: *Kolligátum*. 1908. 14. p.
- ² THÓT 1908. 17. p.
- ³ THÓT 1908. 18. p.
- ⁴ Ifj. dr. VUTKOVICH Sándor: *Párbaj*. Pozsony. 1895. Az Eggenberger-féle (Hoffmann és Molnár) Könyvkereskedés Bizománya Budapesten.16. p.
- ⁵ HUNT, Janin: *Medieval Justice: Cases and Laws in France, England and Germany, 500-1500*. Jefferson, North Carolina and London. 2004. McFarland & Company, Inc., Publishers. 17. p.
- ⁶ GALBERT OF BRUGES: *The murder of Charles the Good*. Trans.: James Bruce Ross. Toronto, Buffalo, London. 1982. Published by University of Toronto Press in association with the Medieval Academy of America. 3. p.
- ⁷ GALBERT OF BRUGES 1982. 22-23. p.
- ⁸ GALBERT OF BRUGES 1982. 29-33. p.
- ⁹ The Centerfold: Guy of Steenvorde versus Iron Herman." In: *Medieval Warfare*, 2017. vol. 7. no. 5. Karwansaray BV. 29-31. p.
- ¹⁰ <https://www.dekroniekenvandewesthoek.be/de-moord-op-karel-de-goede/> (2023.10.15.)

Képek elérhetősége:

1. oldal: https://en.wikipedia.org/wiki/Trial_by_combat#/media/File:Gerichtskampf_mair.jpg
2. oldal: <https://www.jstor.org/stable/48578120?typeAccessWorkflow=login&seq=3>